

Ankara Milletvekili Talât Vasfi Öz'ün, süt ve ürünleri hakkında kanun teklifi ve Sağlık ve Sosyal Yardım ve İçişleri komisyonları raporları (2/150)

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Süt ve ürünlerine dair kanun teklifimi gerekçesiyle beraber takdim ediyorum. Gereğinin yapılmasını saygılarımla rica ederim.

Ankara Milletvekili
Dr. Talât Vasfi Öz

GEREKÇE

Süt ve ürünlerinin bugünkü iptidai durumu hasebiyle milli sağlığın mâruz kaldığı tehlikenin büyüklüğü üzerinde bilhassa durmak mecburiyetindeyiz. İnsanlığın her sahada idealine kavuşmuş bulunduğu Şimal memleketlerinde değil, Balkan'larda bile bu iş yıllarca evvelinden hal edilmiştir. Geniş bir sahaya yayılmış müteferrik ve küçük süt müstahsıllarının bizde birçok memleketlerde olduğu gibi bir tek çiftlik gibi istandart ve stabil esaslara bağlanması çok güç ve uzun bir tekâmüle muhtaç bir keyfiyet olduğu elbette teslim edilir. Ancak süt ve ürünlerinin ticari bir metağ olarak ilmî formüllerle işlenmesini teşvik ve himaye yoluyla uzun yıllar çalışmamız lâzımgeleceği kanaatindeyiz. Devlet ve özel idarenin ellerinde bu işi intaç etmenin imkânı yoktur. Bugünkü demokratik esaslarımızda bunu âmirdir. Süt bugünkü usullerle kabili tesbit 125 gıda maddesini ihtiva eder. Tek başına besin kabiliyetini haiz ikinci bir gıda maddesi yoktur. Böyle olmakla beraber mikropların üremesine en uygun bir vasat teşkil ettiği gibi hayvanlardan insanlara geçen hastalık âmillerini taşımaları ve temas edenlerden her cins hastalık âmillerinin kolayca intikal edebilmesi ve çoğalması keyfiyetinden başka tağşişe son derece elverişli olması bakımından da hiçbir gıda maddesi ile mukayese edilemeyecek bir önem taşımaktadır.

Şayanı şükran olan cihet memleketimizde bâzı yaylalardaki mahdut itiyatların dışında bizde çiğ süt kullanılmamakta ve bu sebeple birçok muhtemel felâketlerin önü alınmaktadır. Fakat hastalarımızın ve suni tağdiyeye mâruz yavrularımızın tek gıdasını teşkil eden süttten âzami derecede faydalanabilmek için birçok memleketlerde son derece taammüm etmiş ve bilhassa işçi ve fakir halkın en esaslı gıdalarından birisini teşkil etmesi bakımından da hassasiyetle üzerinde durulan, pastörize süt kullanmayı yavaş yavaşda olsa tamime mecbur bulunduğumuzu sanmaktayız. Memleketimizde bir zamanlar devlet teşekküllerinde bu yolda atılmış bir adıma şahit olunmuşsa da hiçbir zaman bir tekâmül gösterememiş ve ayrıca bâzı ihtilâtlara da sebebiyet verilmiştir. Özel sermaye daima ticari kaidelere müsteniden ve devletin ilgili makamlarınca yapılacak yerinde ve titiz bir kontrol altında en iyi randımanı vermiştir. Süt ürünlerine gelinece sağlık bakımından en fazla ve hassasiyetle üzerinde durulması lâzım gelen çiğ yenen kremalarla kahvaltılık tereyağlardır. Bir zamanlar memleketimizde ekremöz makinaları yoktu. Bugün memleketin heman her tarafına istihsalde sürati temin etmesi ve kolaylığı hasebiyle taammüm etmiş bulunmaktadır. Dünyanın hiçbir yerinde krem pastörizasyon yapılmadan kahvaltılık tereyağı imaline müsaade edilmemiştir. Bizde ise yalnız 1950 yılında bir İstanbul'da ve biri de Ankara'da olmak üzere iki özel tesis vücuda getirilmiştir. Bu tesislerde bilhassa bu zaruretin tebarüz ettiârildiği tarihlerden sonra meydana gelmiş bulunmaktadır.

Bu iki tesisin günde on ton kremi pastörize etmeye müsait durumda olması ve Türkiye'de günlük çiğ tereyağı sarfiyatınının 10 tonu tecavüz etmemesi sarfiyatımızı temizleyebilecek bir debide fabrikas-

yonun mevcudiyetini gösterir ki bir mecburiyetin ihdasiyle dâvanın en çetin sanılan tarafının elde mevcut bulunduğunu bilhassa tebarüz ettirmek isteriz. Yalnız bu gibi tesislerin yaşayabilmesi ve gelişebilmeleri ancak ve ancak kanuni bir mecburiyetin ihdasiyle mümkündür. Aksi takdirde en iptidai ve en kirli şartlarda imalât yapanların rekabetleri bu kabîl müesseseleri bilhassa bizde söndürmeye kâfi gelebilecek bir sebep teşkil eder. Bir mecburiyetin vaz'ı halinde bugün bir firmanın yaptığını yarın diğerleri vücuda getirmeye mecbur olduğu gibi tesislerin hayatta kalabilmeleri için de yeni yeni üst prodüksiyonlarının piyasaya arz edilmesi de bir zaruret halini alır. Memleketimizde kahvaltılık tereyağı imalâtçıların heyeti umumiyesi 45-50 yi müteccaviz değildir. Bunların en az 30-35 i korkunç derecede iptidai ve kirli imalâtçılardır. İlgili makamların tertipliyecekleri nizamnamelerle bu ana dâvamızın halledilmesi yolundaki tecrübelerin müessir olmadıkları sabit bir keyfiyettir. Hayatını bu yola bağlamış insanların kanuni mecburiyetlere ayak uydurmalarından başka bir çare bulunmaması lâzımdır. Kremalar bilhassa pastalarda ve kremsantelerde kullanıldıkları takdirde kahvaltılık tereyağları gibi çiğ yenmekte olduklarından mutlak pastörizasyonlarında bir zaruret vardır. Hayatlarını vakfettikleri yavruları için bir babanın nefsinin mahrumiyetlere boğarak temin etmeye çalıştığı bir paket tereyağının temizliğini Devlet olarak vatandaşa temin etmek ve kazanç yolunda hayat üzerinde zararlı olabilecek bir fonksiyona asla imkân vermemek mecburiyetindeyiz. Yoğurt çiğ sütün dahi imal edilse asla özel bir muameleye lüzum olmadan kendi kendini en çok 24 saat zarfında sterilize etmektedir.

Peynirlerden birçoğları kaşar peynirlerinde olduğu gibi 85 derecede ısıtılarak şekillendirildikleri için bir tehlike teşkil etmedikleri gibi peynir mayalarının tesiriyle de muayyen zamanlar zarfında temizlenmektedir. Çiğ sütün imal edilen Edirne peynirleri tuzlu salamurala yapılmadan bile kendi kendilerini en çok 3 ay içerisinde sterilize ederler. Bu müddet tuzlu salamuralarda çok kısalmaktadır. O halde süt ve ürünlerinden bilhassa çiğ içilecek süt, çiğ yenecek krema ve kahvaltılık yağların üzerinde durmak ve bunları pastörizasyona mecbur kılmak suretiyle bugünkü hazin duruma devlet bütçesine bir kuruş tahmil etmeden bir son vermek kabîl olacaktır ki memleket sağlığı adına böylelikle büyük bir zafer temin edileceğini söylemekle de mübalâğa etmemiş olacağımızı belirtmek isteriz. Krema ve tereyağları verem, kızıl ve diğer steptokokları, melitensis bang gibi uzun süren öldürücü hastalık âmillerini, dizanterilerin tamamını, sayıları bugün 160 ı tecavüz eden bütün salmonellâ âmillerini ve daha birçok intan âmillerini bünyesinde, buz dolaplarında muhafaza edildikleri için yıllarca saklayabilirler. Bütün bu felâketleri önliyecek tek çare krem pastörizasyondur. Bir tek yabancı, yağlarımızı bu sebepten yememektedir. İcabi halinde bir tek paket tereyağımızın ihracı da kabîl olamayacaktır. Mecburiyet ihdas edilmedikçe ilmin sermaye ile cidali şimdiye kadar olduğu gibi devam edip gidecektir ve mâsum vatandaş bundan mütemadiyen zarar görecektir.

Maddeler için gerekçemize ayrıca bir hüküm koymaya lüzum görmedik. Kanunun tümüne ait gerekçemiz esası bir maddeden ibaret bulunan teklifimizin madde gerekçesini de bünyesinde taşıdığı teslim buyurulacağına inanmaktayız.

Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Sağlık ve Sosyal Yardım

Komisyonu

Esas No. 2/150

Karar No. 6

30 . XI . 1951

Yüksek Başkanlığa

Komisyonumuza havale buyurulan Ankara Milletvekili Dr. Talât Vasfi Öz'ün, süt ve ürünleri hakkındaki kanun teklifi Sağlık ve Sosyal Yardım ve Tarım Bakanlıkları mümessilleriyle teklif sahibinin huzurunda 21 . XI . 1951 tarihinde komisyonumuzda tetkik ve müzakere edilmiştir.

Memleketimizde süt ve ürünlerine ait gıda maddeleri çok iptidai bir durumdadır. Halkımız sütü kaynatarak içmekte ve sütün vitaminlerinden hiçbir istifade edememektedir. Halen mer'î bulunan Hıfzıssıhha Kanununun 170 nci maddesinde çiğ sütün, tereyağının, kremaların pastörizasyona ait bir mecburiyet hükmü de yoktur.

Teklif edilen kanunla çiğ süt, tereyağı ve kremaların pastörizasyonu temin edilince, bu maddelerle insanlara geçebilen tüberküloz, melitensis, bank, tifo, paratifolar, dizanteri ve sair intanların sirayetini önlenmiş olacaktır. Bu bakımdan teklifin halk sağlığına ve çocuk dâvasına hizmet edecek mahiyette bulunduğu kanaatine varılmıştır. Piyasada satılan çiğ sütler, kahvaltılık tereyağlar ve çiğ yenecek kremalar gayrisıhhi şartlar içinde hazırlanmakta devam ettiği takdirde vatandaşlara faide yerine büyük zararlar tevhit etmekte bulunduğu ve halkın adeta bu gıda maddelerini alırken bir intan tehlikesine mâruz kaldığı sarihdir. Bilhassa büyük şehirler civarındaki çiftliklerde ve ahırlarda süt istihsalı için beslenen ineklerde verem hastalığının fazla oluşundan bunların sütleri de mebzul miktarda verem mikrobu insanlara geçmesinde âmîl olmaktadır. Bu kabîl sütlerden santrifüj makineleriyle imal edilen tereyağ ve kremalarda konsantre bir halde verem mikrobu bulunmaktadır. Memleketimizde veremin bir felâket olduğu itiraz kabul etmez bir hakikat iken bu durumun önlenmemesinin doğru bir hareket olmayacağı kanaatine varıldığından çiğ içilecek sütlerle çiğ yenecek kahvaltılık

tereyağları ve kremaların veremin sirayetine bir sebep teşkil etmeleri ihtimalinin önlenmesi yolunda katî tedbirler ittihazında komisyonumuzca çekinilmez bir zaruret görülmüştür.

Büyük şehirlerde toplanan memur, talebe ve işçiler gün geçtikçe artmaktadır. Dairelerde, fabrikalarda çalışan memur, işçi, çocuklu kadınlar vazifeleri icabı çocuklarına muayyen vakitlerde memo verme imkânlarından mahrum olduklarından yavrularını suni irda ile beslemek mecburiyetinde kalmaktadırlar. Bu çocuklar pastörize süt imali sistemine gidilmemiş olması yüzünden tehlikelere mâruz bulunacaklar veyahut süt tozları gibi müstahzar gıdalarla beslenmek mecburiyetinde kalacaklardır. Halbuki müstahzar sütler ve sütlü gıdalar çok pahalıya mâledilmekte ve memleket için lüzumsuz döviz ziyama ve ailenin siasî dışında mecburiyet yüklenmesine sebep olmaktadır. Bu cihet komisyonumuzca önemle üzerinde durulmaya lâyık görülmüştür.

Çiğ süt, kahvaltılık paket tereyağları ve çiğ yenecek kremaların pastörizasyonu için teklif edilen kanunun şimdilik yalnız yüz binden fazla nüfusu olan şehirlerde tatbik edilmesi ciheti komisyonumuzca uygun görülmüştür. Böylece bu şehirlerde toplanan imalâtçıların hıfzıssıhha icaplarına uydurulması halkın mutlak bir ihtiyacı zaman altına alacak ve bu çiğ içilecek sütlerle paket tereyağları ve çiğ yenecek kremaların pastörize bir şekilde piyasaya arzına imkân hâsıl olabilecektir. Teklif nüfus kesafetinin yamabasında yer alan tesisleri fennin ve ilmin icaplarına uydurabilecek ve Millî sağlığa hâdim birer unsur haline gelmelerini temin edebilecektir. Bu imalât özel kab ve şişelerde ve talimat hükümlerine uygun olmadıkça kanunun verdiği yetki ile ilgili bakanlıkça yapılacak kontrollerle piyasaya arz edilemeyeceğinden imalâtın mutlak bir emniyet altına alınabilmesi sağlanmış olacaktır. Özel teşebbüsleri himaye demokratik gelişmemizin bir

icabı olduğu kadar onları halk sağlığına zarar vermeyecek ve hattâ faydalı olacak ilmi istikametlere yöneltmekte vazifemizdir. Yine ancak bu suretle dir ki, büyük şehirlerdeki hastanelerin pastörize süt ihtiyaçları teminat altına alınabilecektir.

Teklif metninde memleketimizin süt ve ürünlerine ait mütat sistemlerinde bir değişiklik esasına gidilmiyerek yalnız firmalara bir mecburiyet tahmil edilmesi komisyonumuzca da muvafık görülmüştür. Esasen köylerdeki yerli ineklerimizde verem hastalığının pek nadir olduğunu son tetkikler aşikâr olarak meydana koymuş bulunmaktadır.

Teklifin yayımından bir sene sonra yürürlüğe girmesi şeklinde tadili de komisyonumuzca lüzumlu görülmüştür. Çünkü bu kanuna ait gerekli talimatname ve nizamnamelerin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca hazırlanması ve firmaların gerekli fenni tesisleri vücuda getirebilmeleri mutlaka bir zamana ihtiyaç gösterecektir.

Yukarıda mucip sebeplerini zikrettiğimiz hususlara dayanarak teklifin vatandaş sağlığına, çocuk ve hasta dâvasına yardım edeceğine, hifzı-sıhha icaplarına uygun tesisleri vücuda getirmeye halkı ve müteşebbisleri teşvik edeceğine ve büyük menfaatler sağlayacağına inanılarak tadilen kabulü ekseriyetle kararlaştırılmıştır.

İşleri Komisyonuna havale edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.
Sağlık ve Sosyal Yardım
Komisyonu Başkanı Y.

Sözcü Sözcü

Kocaeli Kocaeli

Hüsnü Türkan Hüsnü Türkan

Kâtip

Bilecik Ankara

T. Oran T. Vasfi Öz

Antalya Çoruh

Fatin Dalaman A. R. Sağlar

İmzada bulunamadı

Gaziantep Kars

Dr. S. İnal Muhalifim

Dr. Esat Oktay

Kayseri Kocaeli

Dr. A. R. Kılıçkale E. Vassaf Akan

İmzada bulunamadı

Kocaeli Konya

Dr. Ziya Atıf Muhalifim

Dr. S. Burçak

Manisa

Muhalifim

F. İlker

Ordu

Z. Mesut Sezer

İmzada bulunamadı

Sivas

N. Ağacikoğlu

Niğde

Dr. H. Ülkü

Sinob

Dr. Ali Şükrü Savlı

Sivas

Dr. B. Taner

Sayın Dr. Talât Vasfi Öz'ün süt ürünleri hakkındaki kanun teklifinin Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda kabul edilen son şekline karşı olan itirazlarımı hulâsatan arz ediyorum.

1. Süt bebeleri ile hastalar ve ihtiyarlara sıhhi süt tedariki işi artık medeni dünyada çoktan bir âmme hizmeti haline gelmiştir. Belediyelerin ana vazifelerinden olan halk sağlığı servisinin ilk hamlede yapması ve başarılması gereken işlerdendir. Bu itibarla Türkiyemizde sıhhi süt tedariki de belediyelerimiz için bir kanuni mecburiyet haline konulmalı ve bu yalnız yüz bin nüfustan yukarı büyük şehirlerimize değil; çocuk vefiyatı pek çok olan küçük kasabalar belediyelerine kadar teşmil olunmalıdır.

2. Sıhhi süt tedarik ve satışı sadece hususi teşebbüsten beklemek ve bunu kontrolla bu mühim içtimai ihtiyacın tatmin olunacağını sanmak doğru değildir. Kaldı ki süt ürünlerinin bilhassa yaz mevsiminde ve Cenup illelerimizde pastörizasyondan sonra mâruz kalacakları kimyevi ve bakteriyolojik tehlikeleri dikkate alarak önleyici ve koruyucu tedbirleri kanunlaştırmak gereklidir. Mevcut teklif bilhassa bu eiheti de boş bırakılmaktadır. Ve süt tozu hakkında hiçbir kaydı muhtevi değildir.

3. Küçük, büyük şehirlerimizde halen mahdud sayıda inek besliyerek ve sütünü satmak suretiyle geçinmekte olan birçok fakir ailelere bu kanunun aksi tesirler yapacağı ve bir yandan küçük müstahsıla fiyat baskısı yaparak, öte yandan müstehlike sütü daha pahalıya malederek zararlı olacağı kanaatindeyim.

İşte bu sebeplerden dolayı bu teklifin bu şekilde kanunlaşmasına muhalifim.

Seyhan

Cezmi Türk

İçişleri Komisyonu raporu

T. B. M. M.

İçişleri Komisyonu

Esas No. 2/150

Karar No. 13

19 . I . 1952

Yüksek Başkanlığa

Ankara Milletvekili Talât Vasfi Öz'ün, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 170 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi komisyonumuza havale buyurulmakla Hükümet temsilcileri ve teklif sahibinin iştirakleriyle komisyonumuzda tetkik ve müzakere edildi:

Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunun gerekçesinde belirtildiği gibi, memleketimizde süt ve ürünlerine ait gıda maddelerinin iptidai bir durumda olmaları ve halkımızca kaynatılarak içildiği için sütün vitaminlerinden istifade edememekte bulunmaları hasebiyle teklif edilen kanunun halk sağlığına hizmet edecek mahiyette olduğu kabul olunmuştur.

Teklif edilen kanunla çiğ süt, tereyağı ve kremaların pastörizasyonu temin edilince, bu maddelerle insanlara geçebilen tüberkiloz melitensiz, bang, tifo paratifolar, dizanteri ve sair intanların sirayeti önlenmiş olacaktır.

Teklif, ancak nüfusu yüz binden yukarı olan şehirlerde özel kab ve şişelerde satışa çıkarılacak sütlerle, çiğ yenecek kremalar ve kahvaltılık paket tereyağlarının pastörizasyonunu mecburi kılmakta ve fakat bu işler, büyük şehirlerde müstakil bir ticaret mevzuu olarak müteşebbisleri tarafından yapılmakta olması hasebiyle, bu vatandaşlara ağır bir külfet tahmil etmemektedir. Nitekim vatandaşlara ağır bir külfet tahmil etmemek ve bu gıdaların piyasaya arzında

müşkülât çıkartmamak içindir ki bu işleri mütat sanat haline getirmiş olanlara karşı geniş sahada tatbikını kolaylaştırmak maksadiyle nüfusu yüz binden aşağı olan şehirlerde de bu mecburiyeti vâz'etmek yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmiştir.

Yukarda izah olunan sebepler müvacehesinde vatandaş sağlığına geniş miqyasta yardım ve müteşebbisleri sıhhi tesisler yapmaya teşvik edeceğine inanan komisyonumuz, metinde yapılan bâzı ufak tadille, teklifi oy birliğiyle kabul etmiştir.

Havalesi gereğince Kamutaya arz olunmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

İçişleri Komisyonu Başkanı Başkan Vekili
Kırklareli Bursa
Faik Üstün Necdet Yılmaz
Bu R. Sözcüsü Kâtip
Muğla Muğla
Y. Başer Y. Başer
Aydın Balıkesir Balıkesir
N. Geveci S. Başkan M. Tunçay
Bursa Çorum Çorum
A. Erozan B. Koldaş S. Özer
İstanbul İzmir Ordu
C. Türkgeldi P. Arat H. Şarlan
Sinob Sivas Tekirdağ
M. Acar E. Damalı İ. H. Akyüz
Trabzon Van Yozgad
H. Orhon İ. Akın A. Doğan

**ANKARA MİLLETVEKİLİ
TALÂT VASFİ ÖZ'ÜN
TEKLİFİ**

*Süt ve ürünlerine dair kanun
teklifi*

MADDE 1. — Çiğ içilecek süt ve çiğ yenecek kremlarla kahvaltılık paket tereyağlarının pastörizasyonu mecburidir.

MADDE 2. — Bu Kanun hükümlerini yürütmeye Sağlık Bakanlığı memur edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

**SAĞLIK VE SOSYAL YAR-
DIM KOMİSYONUNUN
DEĞİŞTİRİŞİ**

*1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha
Kanununun 170 nci maddesine
bir fıkra eklenmesine dair
Kanun*

MADDE 1. — 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 170 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir :

Nüfusu yüz binden yukarı olan şehirlerde özel kab ve şişelerde satışı çıkarılacak sütlerle çiğ yenecek kremlar ve kahvaltılık paket tereyağlarının pastörizasyonu mecburidir.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinden bir sene sonra yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

**İÇİŞLERİ KOMİSYONUNUN
DEĞİŞTİRİŞİ**

*1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha
Kanununun 170 nci maddesine
bir fıkra eklenmesine dair
Kanun*

MADDE 1. — 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 170 nci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir :

Nüfusu yüz binden yukarı olan veya bu miktardan az olsa da Bakanlar Kurulunca tensesip ve ilân edilen şehirlerde özel kab ve şişelerle satışı çıkarılacak sütler ve çiğ yenecek kremlarla kahvaltılık paket yağlarının pastörizasyonu mecburidir.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinden bir sene sonra yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.